

Aan Provinciale Staten

Onderwerp:

Stand van zaken Interbestuurlijke Samenwerkingsagenda Energiesysteem (ISA)

Geachte Statenleden,

In het Statenvoorstel 'Plan van Aanpak - Toekomst energieopwekking in Zuid-Holland na 2030' ([PZH-2025-883684533](#)) hebben wij u kort geïnformeerd over de Interbestuurlijke samenwerkingsafspraken (ISA). Met deze Statenbrief informeren wij u uitgebreider over ISA en de lessen die het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) in de Monitor RES 2025 trekt uit 6 jaar samenwerking in de regionale energiestrategieën (RES'en).

We gaan in deze brief niet op de resterende opgave per RES. We zullen u hierover voorafgaand aan de besluitvorming in PS over de Herziening Provinciaal Omgevingsbeleid 2025 informeren. Daar willen we de bestuurlijke reactie die RES Holland Rijnland en RES Midden-Holland eind januari hebben gestuurd bij betrekken.

Interbestuurlijke Samenwerkingsagenda Energiesysteem (ISA)

Zoals aangegeven in het Statenvoorstel 'Plan van Aanpak - Toekomst energieopwekking in Zuid-Holland na 2030' ziet het Rijk de beweging van regionale energiestrategie gericht op met name elektriciteit naar integrale energieregio's en een meer decentraal energiesysteem als een wenselijke en noodzakelijke ontwikkeling. De minister van Klimaat en Groene Groei (KGG) zet dit uiteen in de Kamerbrief '[Decentrale ontwikkeling van het energiesysteem](#)'.

Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en netbeheerders werken daarom aan een nieuwe, integrale werkwijze voor samenwerking. Komend jaar wordt deze samenwerking in de praktijk getoetst en waar nodig verder verfijnd. Daarbij worden ze ondersteund door een nieuw nationaal Programma Energiesysteem in oprichting, waarin het huidige Nationaal Programma Regionale Energie Strategie (NP RES), Nationaal Programma Lokale Warmte (NPLW) en Samenwerkingsprogramma Integraal Programmeren van het Energiesysteem (SP IPE) samengaan. In december 2025 heeft het Bestuurlijk Overleg Klimaat en Energie de contouren voor een nieuwe interbestuurlijke samenwerking aan het energiesysteem van de toekomst vastgesteld.

Hoofdpijnen van de nieuwe werkwijze

In het consultatiedocument Interbestuurlijke samenwerkingsafspraken staan de belangrijkste onderdelen van de nieuwe werkwijze beschreven. Een belangrijk onderdeel is dat een toekomstbestendig energiesysteem vraagt om een nieuwe interbestuurlijke samenwerking

gebaseerd op meer concrete keuzes, heldere rollen en verantwoordelijkheden en effectieve kennis- en data-uitwisseling.

Er is daarnaast behoefte aan mogelijkheden om bindende afspraken te maken tussen alle betrokken partijen. Deze ambities komen samen in een nieuwe interbestuurlijke werkwijze, die voortbouwt op ervaringen binnen de Regionale Energiestrategieën, Integraal Programmeren, provinciaal Meerjarenprogramma's Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK), Transitievisies Warmte en Warmteprogramma's, Energievisies, en andere lopende trajecten.

Het Rijk, het Interprovinciaal Overleg (IPO), de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en RES'en werken hiervoor samen aan energiebeelden, waarin vraag, aanbod en beschikbare infrastructuur zoveel mogelijk per schaalniveau in samenhang gebracht. Op die manier krijgen energievragers duidelijkheid over het toekomstige aanbod en krijgen energieaanbieders duidelijkheid over de toekomstige vraag. Systeemintegratie vormt daarbij het uitgangspunt. Om de uitvoering te versnellen kunnen op elk schaalniveau wederkerige afspraken worden gemaakt over de benodigde energie-infrastructuur en de bijbehorende randvoorwaarden.

De opdrachten van de drie bestaande nationale programma's NPLW, NP RES en SP IPE worden samengebracht in één nieuw nationaal programma dat gemeenten, regio's, provincies, waterschappen, netbeheerders, bedrijven en maatschappelijke partners vanaf 2027 ondersteunt in deze transitie. In de nieuwe werkwijze spelen de Energyboards en de Energieregio's een belangrijke ondersteunende rol. Hier komen beleid en uitvoering samen en zitten overheden, netbeheerders, bedrijven en maatschappelijke partners gezamenlijk aan tafel. De behoefte aan meer structuur en samenhang – bijvoorbeeld rond de realisatie van energie-infrastructuurprojecten of de verdeling van energiebronnen – neemt toe, terwijl maatwerk per gebied noodzakelijk blijft. Komend jaar wordt daarom in de praktijk getest hoe rollen en verantwoordelijkheden het beste kunnen worden aangescherpt waarbij de lokale en regionale context en de samenhang met andere ruimtelijke opgaven worden meegenomen.

Start pilots voor duurzaam, betrouwbaar en betaalbaar energiesysteem

De nieuwe werkwijze start al in 2026 met een aantal pilots, waaraan alle betrokken partijen deelnemen. Op ieder schaalniveau worden de vraag en het aanbod in kaart gebracht, om inzicht te krijgen in de stappen nodig zijn. Op basis van dit energiebeeld wordt duidelijk welke afspraken tussen de verschillende partijen nodig zijn met als gezamenlijk doel een duurzaam, betrouwbaar en betaalbaar energiesysteem in 2050.

Hiervoor worden in het tweede halfjaar van 2026 definitieve samenwerkingsafspraken vastgesteld. Vanuit het nieuwe nationale programma in oprichting worden de pilots ondersteund, vanaf 1 januari 2026 onder leiding van kwartiermaker/beoogd directeur Maureen van Eijk. De tijdelijke samenwerking rondom ISA (Interbestuurlijke Samenwerkingsagenda) is hiermee afgerond. Dan begint ook de transitiefase van de samenvoeging van de drie nationale programma's tot één Intern gebruik nieuw programma. Op 1 januari 2027 zal het Nationaal Programma Energiesysteem officieel van start gaan.

Inbreng vanuit IPO

Via IPO hebben de provincies hun waardering uitgesproken voor de consultatieversie van ISA. De beschreven werkwijze en governance zijn een stap in de goede richting om beter en meer in gezamenlijkheid aan het toekomstige energiesysteem te werken. Zodoende kunnen provincies instemmen met de nieuwe interbestuurlijke werkwijze, die komend jaar in de praktijk wordt getoetst en wordt aangescherpt. Daarbij hebben provincies vijf voorwaarden die komend jaar - deels binnen de pilots en deels in een apart spoor daarnaast – uitgewerkt en geregeld dienen te worden:

1. Regelen financiële middelen voor bestaande en nieuwe taken.
2. Verhelderen rollen en verantwoordelijkheden, met ruimte voor maatwerk in provincie.
3. Expliciteren commitment van netbeheerders.
4. Verhelderen uitvoering ISA werkwijze startend met energiebeeld.
5. Verbeteren verbinding tussen energie en ruimtelijke opgaves.

Definitieve besluitvorming volgt in de ogen van provincies als invulling gegeven is aan de vijf genoemde randvoorwaarden.

De provincie Zuid-Holland heeft daarnaast ook aandacht gevraagd voor de samenhang tussen provinciale en landelijke ruimtelijke opgaves, zoals aanlanding wind op zee, Programma Energiehoofdstructuur en de Cluster Energie Strategieën.

Achtergrond Interbestuurlijke Samenwerkingsagenda Energiesysteem (ISA)

Nederland werkt al enige decennia aan een betaalbare en schone energievoorziening. In 2013 is daartoe het [Energie Akkoord voor duurzame energie](#) gesloten. Daarin zijn afspraken opgenomen over meer windenergie, verduurzaming van de gebouwde omgeving, werkgelegenheid en belastingvoordeel voor lokale schone energie.

In 2019 is het Klimaatakkoord gesloten, dit is de voortzetting van het Energieakkoord met nieuwe doelen voor 2030 en later. In het Klimaatakkoord zijn ook nieuwe afspraken voor hernieuwbare elektriciteit en verduurzaming van de gebouwde omgeving opgenomen. In het Klimaatakkoord hebben provincies, gemeenten en waterschappen meer vrijheid hebben gekregen voor de invulling van de opgave.

Deze lijn van meer decentrale keuzemogelijkheden wordt voortgezet in het ISA en past bij de ontwikkeling van het decentrale energiesysteem. Waarbij decentraal gebeurd wat kan binnen landelijke en provinciale kaders, en centraal gebeurd wat resteert. Voor de Zuid-Hollandse situatie zal er naast een decentraal systeem ook behoefte zijn en blijven aan een centraal systeem, bijvoorbeeld voor energievoorziening van de industrie.

Decentraal zien we een toenemend aantal 'slimme' en flex oplossingen, waarmee de ruimte van bestaande energienetwerken efficiënter benut kan worden. Denk daarbij bijvoorbeeld aan opslag van elektriciteit, warmte en koelte op gebouw en buurt niveau om pieken van energieproductie op het lokale netvlak te houden en de pieken in vraag en aanbod op het midden- en hoogspanningsnet te verkleinen.

Het doorrekenen van zo'n decentrale opbouw levert mogelijk andere of minder knelpunten in het energienetwerk op, waarmee de opgave voor het energiesysteem kleiner wordt, terwijl het

tegelijktijd de mogelijkheden (en draagvlak) voor lokale energie opwek, opslag en gebruik vergroot. Een studie naar lokaal optimaliseren in de Energieregio Drechtsteden geeft nader inzicht in de potentie én toont aan dat er belangrijke randvoorwaarden zijn om het decentrale energiesysteem en de gewenste systeemoptimalisatie tot bloei te laten komen (zie voor meer informatie [bijlage 8 van pMIEK Zuid-Holland 2.0](#)):

Randvoorwaarde 1: Samenwerking tussen overheden, netbeheerder, warmtebedrijf, ondernemers en inwoners

- Bij de uitrol van warmtenetten met duurzame en deels elektrische bronnen
- In Energie hubs waarbij ondernemers meer opwek en verduurzaming mogelijk maken door lokaal energie en netcapaciteit te delen
- Planvorming met inzicht in toekomstplannen (uitbereiding en verduurzaming) van al deze actoren

Randvoorwaarde 2: Verbeterde informatievoorziening

- Data huidige energiesysteem
 - Informatie over de nettopologie en netburen, met de nominale vermogens van deze stations
 - Informatie over de huidige netbelasting op stations en kabels
 - Verbruiksprofielen bij grootverbruikers
 - Cumulatieve verbruiksprofielen per gebied
- Data scenario's en toekomstplannen
 - Plannen grootschalige opwek – de plannen tot 2050, dus na de huidige RES, zijn nog erg onzeker. Er is nog geen lokale uitwerking of scenario's van waar nieuwe grootschalige opwek bij kan komen.
 - Investeringsplannen netbeheerder
 - Uitbereidingsplannen en scenario's warmtebedrijf
 - Toekomstplannen gemeentes
 - Toekomstplannen en verduurzamingsstrategieën van lokale grootverbruikers

Randvoorwaarde 3: Wet -en regelgeving die lokale afstemming van energie stimuleert

- Aantrekkelijke groepstransportovereenkomsten voor energiehubs
- Energie delen (conform EMD) mogelijk maken met voorrang voor lokale uitwisseling
- Financiële prikkels die minder transport van energie stimuleren en zo het lokaal koppelen van opwek, opslag, en gebruik stimuleren.

GS is in overleg met de energieregio's om te bezien of deze decentrale aanpak een van de mogelijke verhaallijnen is voor het onderzoek naar de toekomst duurzame opwek na 2030.

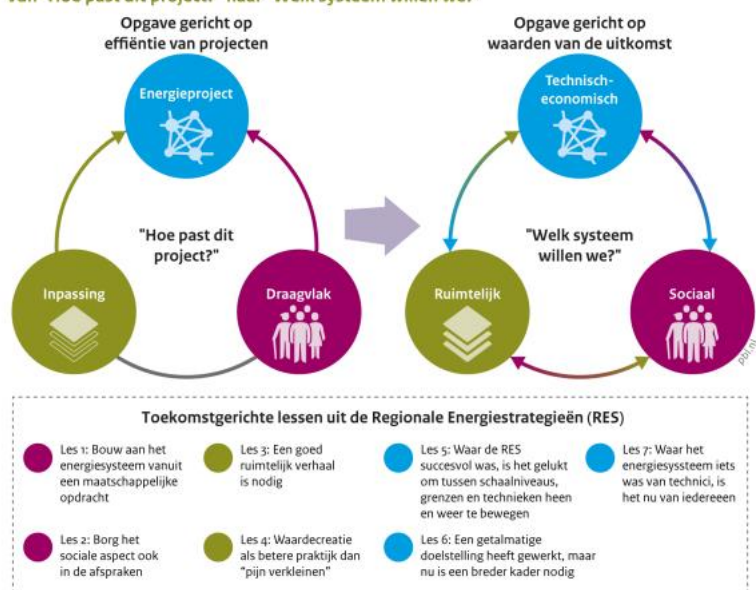
Conclusies Monitor RES van PBL

Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) constateert in de Monitor RES 2025 dat het doel van 35 terawattuur in 2030 heeft gewerkt voor de realisatie van projecten, maar dat voor het toekomstig

energiesysteem een aanpak nodig is waarbij vanuit maatschappelijke opgaven naar het energiesysteem wordt gekeken. Waarbij een samenhangend ruimtelijk verhaal nodig is om de ontwikkeling van het energiesysteem op een passende manier mee te nemen in de gebiedsontwikkeling. PBL constateert dat legitimiteit, vertrouwen en rechtvaardigheid belangrijk zijn in de decentrale ontwikkelingen van het energiesysteem.

Figuur S1.1

Van "Hoe past dit project?" naar "Welk systeem willen we?"

Bron: PBL

PBL ziet een verschuiving van een projectfocus, gericht op 'hoe past dit project', naar een energiesysteemopgave, gericht op 'welk systeem willen we' om de regio te versterken. De invulling van de technische, ruimtelijke en sociale kant van het energiesysteem is dan een wezenlijk andere dan vanuit een project- of locatiebenadering.

GS herkennen het beeld dat PBL schets en zien dat verschillende energieregio's hier al werk van maken. Bijvoorbeeld energieregio Goeree-Overflakkee, waar de uitkomsten van de wereld van B doorontwikkeld wordt tot een energievisie voor het hele eiland.

Vervolgproces

In 2026 wordt gewerkt aan het samenvoegen van NP RES, SP IPE en NPLW tot het Nationaal Programma Energiesysteem. Vanaf 2027 gaan de drie bestaande nationale programma's verder als één programma. Ondertussen werken we samen met de RES-partners en met ondersteuning van NP RES, SP IPE en NPLW verder aan de realisatie van de tussendoelen van RES 1.0, de lokale warmtetransitie en pMIEK.

Via IPO is de provincie betrokken bij de onderhandelingen over ISA. De verwachting is dat de consultatieversie in de tweede helft van het jaar tot definitieve afspraken zullen leiden. De uitkomsten hiervan nemen we mee in het voorstel voor de toekomstige governance van de RES'en / energieregio's.

Het Rijk werkt ondertussen ook aan een actualisatie van het Nationaal Programma Energiesysteem, waaruit inzicht ontstaat over energievraag per energiedrager, benodigde energie-infrastructuur per energiedrager en benodigd aanbod aan energie. Dit levert bouwstenen op voor het Energiebeeld dat het Rijk per provincie wil opstellen, maar ook voor de provinciale ontwikkelingen. Deze bouwstenen zullen we een plaats geven in de volgende ronde integraal programmeren, het onderzoek naar energie opwek na 2030, maar ook in het ruimtelijk arrangement en ons bredere omgevingsbeleid.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
secretaris,

voorzitter,

drs. M.J.A. van Bijnen MBA

mr. A.W. Kolff

Bijlagen

- Consultatieversie ISA